

Familie med stærke viljer

Dagmar Mørk Jensen skiller sig ud fra sin generation af kvinder i Thy ved et samfundsenagement og en udadvendthed, der har ført hende vidt omkring – fra den tidligere Sjørring-Thorsted Kommune og Sjørrings store arbejdsplads, maskinfabrikken, til Thisted Kommune og Thisted Byråd, senere Folketinget i 1980'erne, hvor hun var blandt de folketingsmedlemmer, der repræsenterede Danmark ved FN's generalforsamling i New York. Hun var – og er stadig – i bogstaveligste forstand en radikal ildsjæl, altid nysgerrig på verden og i bestræbelserne for at bringe den bare et lille skridt mod det bedre. Ikke bange for konfrontationen, når det er nødvendigt, allerhelst diskussionen og debatten, hvor der skal kæmpes fra argument til argument. »Når politik er gået en i blodet, er det altid fristende at blande sig. Det har noget at gøre med, at man har lært håndværket og gerne vil være lige dér, hvor beslutningerne bliver taget«, erklærede hun i 1980'erne over for Thisted Dagblad.

Dagmar Mørk Jensen blev født på Margrethevej i Thisted, og inspireret af faren, der var entreprenør og som har stået bag omfattende byggerier i byen, ville hun være ingeniør. Og det kom da også så vidt som den forberedende prøve til Polyteknisk Læreanstalt. Det blev imidlertid til en kontoruddannelse – og til en udbredt tæft for at indhente lærdom i livets skole. Det bliver man aldrig for gammel til ifølge kvinden fra Sjørring, der i dag bor i Aabenraa, hvortil hun var flyttet i 1990'erne sammen med manden, Villy Mørk Jensen. De ønskede at være tættere på en datter, der bor med sin familie i Hamburg. Villy Mørk Jensen, der døde i 1999, havde været i tysk koncentrationslejr og siden gjort et stort arbejde i den internationale fangeorganisation. Hun har fulgt ham til foredrag og rejser i flere lande og i det hele taget været en stor støtte i dette arbejde.

Dagmar Mørk Jensen har været med i arbejdet i centret for vedvarende energi i Ydby og i bestyrelsen for Frihedsfonden. Arbejdet for de psykisk syge og deres pårørende har hun været optaget af – blandt så meget andet. Lidt af en græsrod har hun altid opfattet sig.

Da hun i 1994 fyldte 70 år – og blev interviewet i den lokale avis – lød et af spørgsmålene: »Hvad laver Dagmar Mørk, når hun er en almindelig kone?«. Svaret kom lynhurtigt: »Jeg bliver aldrig en almindelig kone!«. Når hun nu selv siger det. Mange må dog uden at blinke give hende ret. Helt almindelig er hun ikke. Et aktivt liv – stadig fyldt med aktiviteter. I efteråret 2001 har hun således været på en uges besøg i Theresienstadt, hvortil tyskerne deporterede mange danskere under krigen, og hun har deltaget i konference i Wien i den internationale fangeorganisation. Så har der været landsmøde hos De radikale – ikke at forglemme – og retsmøde i Landsskatteretten, hvor Dagmar Mørk stadig sidder som lægdom-

mer, og hun har deltaget i kollegierådsmøde i København i 4. Maj-kollegierne, så hun fortsætter i sædvanligt tempo. Alderen trykker tilsyneladende ikke. På det seneste er det blevet til et omfattende erindringskriveri – som Historisk Årbog her bringer en lille smagsprøve på. Det er først og fremmest henvendt til de nye generationer i familien, der skal på det rene med deres rødder i Thy. Men også en vigtig levnedbeskrivelse til den lokale historie. Foreløbigt til 1970. Men fortsættelse følger fra Aabenraa. Med garanti.

Laura og Valdemar Andersen med den lille Dagmar i 1932.

Det første, jeg mindes, har altid været et ternet tæppe. Mor påstod, at det måtte stamme fra, at jeg som ganske lille, knap et år, fik benet i klemme, da jeg sad i en cykelstol. Derved opstod en brandbyld, som naturligvis skulle fjernes. Det var den gamle læge Jacob Yde, der klarede den sag. Derefter skulle en hjemmesygeplejerske skifte forbindingen, indtil det var helet alt sammen. Desværre kom hun til at give mig for varmt et omslag. Jeg skreg som besat, men mor var jo ikke så pivet, så det varede for længe, inden man opdagede, at jeg var blevet skoldet op ad låret. Resultat: Jeg har flere ar, der ligesom et ar under knæet kan ses endnu 75 år senere. Sygeplejersken måtte i øvrigt søge ny stilling.

Min næste erindring er et par flotte lakgummistøvler. Gummistøvler havde man nok kendt før, men med lak! Naturligvis havde jeg fået sådan et par, selv om jeg er sikker på, at vi slet ikke havde råd. Om det var far, der som sædvanligt ikke var økonomisk eller mor, der i hvert fald nok skulle sørge for, at hendes datter var »fin nok«, står hen i det uvisse. Men i hvert fald havde jeg dem på, da jeg alene, i en alder af tre-fire år, gik nede fra Solborg i »Paradiset« – dengang en »forstad« til Thisted, op med kaffe til far, der arbejdede på cementstøberiet. Jeg kan ikke have været ældre, og fatter ikke, at mor turde lade mig gå alene. Jeg skulle trods alt over jernbaneskinneerne undervejs ved Degnevangen.

Det var dernede, vi boede ved siden af Bornerups, der senere kom til at »følge« os gennem mange år. Han var ud af den kendte tømmerhandlerslægt, der mest hed Sørensen, men hvoraf i hvert fald én broder, der var bankdirektør, brugte Bornerup-navnet. Det samme gjorde Magnus Sørensens søn, men han blev også svensk konsul... oven i købet da jeg var medlem af Folke-

tinget og derfor blev inviteret med blandt honoratiorens.

I livsfare

Det var mens far var på cementstøberiet, at jeg for første gang var i livsfare. På grund af uheldet med benet kunne jeg endnu ikke gå, og da far arbejdede over, var vi taget op til ham med aftensmad. Mens han spiste, havde mor anbragt mig på en pude ved siden af en stabel tagsten. Pludselig – uden grund – flyttede hun mig, og kort tid efter væltede hele stakken af tagsten. Efter den tid var far overbevist om, at jeg var født under en heldig stjerne.

Mens vi boede i Dragsbæk hos Carl Skaarups, var min farmor og farfar på besøg i Amerika hos mine onkler. De havde måttet sælge Abildhauge, en rimelig stor klitgård – med kun en ged som besætning. Det var nok i forbindelse med den økonomiske krise i 1929 og havde været en forsømmelse for de to yderst selvbevidste mennesker. Jeg ved ikke, hvem der var værst – min farmor med sin slægtsstolthed, hun var jo en Kirk, eller min farfar, der var typen, der bare kunne ordne hele verden.

Da jeg mange år senere kom til Vorupør som lokalpolitiker, var det ikke mig, der betød noget, heller ikke far, der ellers nok kunne gøre sig bemærket, men dét at jeg var barnebarn af Søren Thobiasen, der egentlig hed Andersen og havde været slagter i Vorupør.

Mens farmor og farfar var i Amerika, havde far deres varebil. Det var sådan en med åben lad, og jeg havde fået ordre om, at når jeg var på ladet, skulle jeg ligge fladt ned og ikke røre mig, så jeg ikke faldt af i svingene. Når far havde sagt noget, hørte jeg naturligvis efter. Så da jeg engang hav-

Dagmar flankeret af veninderne Ester og Else. Året er 1946.

de fået anbragt hovedet uheldigt oven på et søm eller rettere en nagle – ja, så kunne jeg jo ikke flytte hovedet, uanset hvor ondt det gjorde. Den aften havde jeg 40 graders feber, uden at nogen begreb hvorfor, indtil man så det mærke, jeg havde i tindingen. Alligevel varede det mange år, før jeg lærte at ignorere fars »beskeder«.

Da farmor og farfar vendte hjem fra Amerika, havde der været ballade i familien. Farmor havde 11 søskende, der stort set alle var lige stædige og gift med tilsvarende typer. Flere af dem havde tørvemoser ude i Hundborg. Da farfar nu gik ned økonomisk, var det logisk, at han solgte sin mose til en af svogrene: Peter Kirk, Kjelstrup, senere sognerådsformand i Hillerslev i mange år. Hvorom alting var, så

var det lykkedes dem at blive uenige om denne handel, og der var undervejs faldet hårde ord. Desværre var mor kommet til at røbe, at farfar havde sagt et eller andet om Peter Kirk – som hun beundrede meget – og det kom der retssag ud af, én af mange. Mor blev indkaldt som vidne, og nu var hun i svær kvide. Om det var, fordi, hun ikke nøjagtig kunne huske forløbet, eller måske netop kunne og under ingen omstændigheder var i stand til at lyve, dét ved jeg ikke. Men da retssagen kom for, lagde hun sig med feber. Måske er det hende, jeg har evnen efter til at blive syg på kommando? Far måtte møde i retten og forklare, at mor var for syg til at møde. Hvordan retssagen gik er ukendt.

Men i øvrigt blev hun rigtig syg, mens vi boede i Dragsbæk. Sikkert fordi der var meget fugtigt. Det lagde grunden til først bronkitis og senere astma, som hun døjede med resten af livet, og som nok var årsagen til hendes død.

Ved det gamle vandtårn

Mens vi boede i Dragsbæk, havde far købt en byggegrund ved det gamle vandtårn i Thisted. Typisk nok det højest beliggende sted. Her agtede han at bygge et hus til os med cementstøberi, det var dét, der blev til SKAK. Men først skulle han naturligvis selv lave murstenene i cement. Det kostede mig en negl på min ene storetå! Jeg skulle være med i arbejdet, jeg var seks år, og skubbede en specielt konstrueret vogn med mursten fra tørrepladsen til byggepladsen, hvor syldningen, dvs. grundstenene, var støbt i mellemtiden. Undervejs faldt en mursten ned – lige på min storetå.

Huset blev bygget med betonadskillelse mellem stueetagen og første sal, fordi der i

stuen skulle være værksted med larmende maskiner. Ved siden af var der dog et værelse, som nok var beregnet til kontor, men hvor farfar og farmor kom til at bo i længere tid efter hjemkomsten fra Amerika. Med store stridigheder til følge mellem mor og farfar, der havde lige stærke viljer, men måske netop derfor kom til at respektere hinanden. Der boede de så, indtil de købte grund på den anden side af langdysen. Selvfølgelig skulle træhuset på grunden udvides langt ind i det fredede område, så farfar kunne få plads til at invitere hele sin store familie på én gang. Kandidat Hansen (far til læge Westh) var naturfredningsmand og havde langvarige stridigheder med farfar. Enden blev, at huset delvis skulle nedrives og farfar betale en bøde, hvad jeg tvivler på, at han gjorde. Det meste af huset blev stående, nu med en mærkværdig skrå gavl, der faktisk skæmmede mere end det oprindelige byggeri.

Farfar havde en stor have med mange frugtbuske, som vi børnebørn skulle plukke formedelst 2 øre pr. pund eller kg. Det gik godt, indtil Kaj og Arne – mine to fætre – fandt på at hælde vand over bærrerne, så vægten voksede betydeligt.

Der blev fejret mange familiefester i det lille hus. Det var ilde set, hvis man ikke mødte op. Farfar, der havde ord for at have været tyrann over for sine børn, var elsket af os børnebørn. Men at der var noget om snakken, fremgik tydeligt, da han var død, og begravelsen skulle ordnes. Selvfølgelig var det svært for 12 børn – de tre var nu i Amerika – at enes, men ét var sikkert: de turde ikke give opgaven at lave mad til en kogekone, som havde vovet at have sin egen mening over for bedstefar. Det var en begravelse med dramatik. Det var i 1944, under Besættelsen, da Thisted var afspærret efter afvæbningen af politiet.

Borgmester-træf

På første sal i SKAK blev der indrettet en efter tiden stor og moderne lejlighed, som blev lejet ud til Aksel Mikkelsen. Han var bogholder hos Sørensens Kulhandel, senere direktør og konservativ borgmester. Da jeg blev ansat i Thisted Kommune opdagede jeg, at han var frygtet af personalet. Det forstod jeg ikke, jeg havde jo kendt ham fra min barndom. Ganske vist nærrede han en indgroet mistro til fars troværdighed som forretningsmand, men han beundrede mor – og farlig, det kunne jeg umuligt forestille mig ham.

Til en fødselsdag inviterede jeg Aksel Mikkelsen sammen med Holger Visby, tidligere borgmester i Thisted og mit store lys fra Sjørring, og den daværende borgmester Svend Thorup, som jeg var kommet i gruppe med i byrådet. Jeg havde sat dem sammen især for at vise Cai Winter, leder af økonomiafdelingen, at jeg havde ret med hensyn til Aksel Mikkelsens menneskelighed. Og det resulterede i, at Aksel Mikkelsen gjorde de andre opmærksomme på, at man jo kunne se af selskabets sammensætning, at jeg samlede på antikviteter...

På anden sal var der en lidt mindre lejlighed, som vi flyttede ind i. Ved den store stue og soveværelset var der et værelse, måske snarere et kammer. I det ene værelse boede onkel Alfred i længere tid, efter at det var blevet hans tur til at tage hjemmefra. Han var jo den tredieyngste af farfars 12 børn – og nu var det hans tur til ikke at ville finde sig i farfars tyranni længere. Han havde nu heller ikke arbejde til ham, så han fortsatte hos far på støberiet. Alfred var langt mere godmodig end far og fandt sig i meget.

Bagefter smiler jeg stadig ved tanken om, at når far skulle have bud i banken –

Elever på Thisted Realskole i 1939. Bageste række f. v.: Else Egedorf, Niels Henrik Jensen, Evald Jensen, Karen Margrethe Iversen og artiklens forfatter Dagmar Andersen, Grethe Brix og Grethe Kloster. Mellemste række f.v.: Ove Kibsgård, Sven Åge Christensen, Helner Fisker, Sven Otto (Åge?) Larsen, Orla Jensen, Ove Fuglsang, Karen Margrethe Knudsen og Ella Larsen. Nederste række f.v.: Karen Margrethe Hansen, Jytte Jensen, Lilly Hansen, lærer A. C. Frederiksen, lærer ?, Karen Marie Christensen, Edith Andersen og Ragnhild Jepsen.

og dét var altid lige før lukketid – skulle Alfred cykle mig derned, og så skulle jeg som otte-årig klare papirerne! Hvorfor han ikke selv kunne det? Formentlig var det et led i fars evige forsøg på at lære os selvstændighed, men hvad så med Alfreds selvstændighed?

På et tidspunkt kunne far og han heller ikke enes mere, og de havde selvfølgelig et uafgjort økonomisk mellemværende. Alfred tog til København og fik arbejde hos en italiensk terrazzomester. Efter nogle måneders forløb kunne han overtage forretningen for 500 kr. Dem måtte far så ud med, uden at nogen af dem sikkert anede, hvem der var blevet snydt i den handel. Da jeg mange år senere kom til København,

kom jeg til at bo hos Alfred og Nora og pigerne mod at betale 15 kr. i ugen for kost og logi.

Hele herligheden SKAK ved vandtårnet i Thisted kostede med grund den formidable sum af 14.000 kr. omkring 1930. Oppe fra vores lejlighed kunne man se vidt ud over markerne. Nu er mange af dem bebygget med parcelhuse, men dengang kunne man se langt – helt over til den gamle skole, hvor lærer Myrup og frk. Christensen residerede. Nu forstår jeg, hvordan mor på min første skoledag fra køkkenvinduet fulgte mig hele vejen ad skolestien. Det var før, det blev moderne, at mødre var med den første skoledag. Jeg havde en fin lysegrå kjole på, rundskåret af

noget, vi kaldte mousselin – mon ikke det var en forløber for kunststof? Skolen husker jeg ikke meget om. Af kammeraterne næsten kun Hans Peter Myrup, som jeg senere mødte på realskolen inde i Thisted og blev meget gode venner og konkurrent med i matematik. Han endte som professor i Aarhus med trafikpolitik som speciale. Han havde en søster, der hed Anna og én der hed Karen. Derudover var der en af murer Anton Christensens mange børn, Hilda. Vores fædre arbejdede noget sammen, men jeg husker, at hun en dag irriterede mig så voldsomt, at jeg i arrigskab jog en hånd gennem én af de små ruder i mellemdøren for at få hende til at fjerne sig. Heldigvis troede alle, at det var et hændeligt uheld og forbandt mig omhyggeligt. Men det lille hvide ar mindede mig ofte om, at det kunne være klogt at beherske sig. Så var der Irene Foged. Hun havde to større søstre. Forfatteren Bertel Butz Møller havde ofte sin datter Ingeborg »parke-ret« hos hendes bedsteforældre, der boede i Winthers Mølle. Så vi gik en tid i skole sammen og mødtes senere i København. Efter krigen viste det sig, at hun havde været medlem af modstandsgruppen Holger Danske. Så var der Krie og Grethe Brix. Begge fik jeg et nært venskab til på realskolen.

Inden for bygrænsen

Til julen 1932 havde vi som sædvanlig stor familiekomsammen. Når der var gæster, havde jeg en vane med at gemme mig nede under bordet. Ikke akkurat for at gemme mig, men under bordet var der et kryds, der kunne bruges som en slags gymnastikredskab. Der kunne man hygge sig, så de andre glemte, at man var til stede. Det var

dér, jeg hørte Onkel Lars, gift med fars søster Marie, spørge: »Hvornår skal I så flytte?«. Far tyssede på ham: »Lad os nu foreløbig få julefred!«.

Forklaringen kom efterhånden, som tiden gik, men instinktmæssigt holdt jeg mund med min viden. Gad vidst, hvor ofte jeg de kommende år dækkede over far, uden at nogen egentlig havde bedt mig om det.

Vi kom til at bo i først Vestergade og siden Nørregade. Og det havde alt sammen noget med de fremtidige planer i bygge- og entreprenørbranchen at gøre, med en kloakmesterprøve, en autorisation og et krav om at bo inden for bygrænsen, der gik ved Vestre Kirkegård. Vi boede jo i landsognet. Det drejede sig også om nogle uoverensstemmelser med Chr. Iversen, der var formand for arbejdsmændene i Thisted

Dagmar Mørk Jensen, radikal byrådsmedlem i starten af 1980'erne.

og politiker og af og til borgmester. Far opfattede meget af det som chikane vendt mod netop ham. Det er en længere og helt anden historie.

Som sædvanligt tog mor de praktiske vanskeligheder uden at kny. Hun må alligevel have arvet sin fars englelige tålmodighed. Det var meget sjældent, hun virkelig gjorde oprør. Derimod hændte det, at hun blev syg i perioder. Det var nok hendes reaktion. Det skete ikke mindst, da vi kom i Nørregade. Grunden kan også være den banale, at der var meget fugtigt. Huset lå jo lige ned til engen, og der var ofte tåge, hvilket ikke var godt for hendes astma. Men for mig var det jo spændende. Jeg skulle i en ny skole, men hvilken? Thisted

havde dengang to skoler: Østre og Vestre. Far kendte to lærere, én på hver. På Vestre skole var det lærer Nørby, far til kammersanger Einar Nørby og dermed farfar til skuespillerinden Ghita Nørby. På Østre kendte han lærer Anthonsen. Begge lærere syntes naturligvis bedst om deres skole. Jeg kom på Vestre – åbenbart har far stolet mest på Nørby.

Meget husker jeg ikke fra de første skoleår her. Jeg gik på den lille skole, hvor der tidligere havde været betalings-skole og som derfor var den fineste. Men regne kunne jeg ikke i begyndelsen – dét husker jeg, jeg fattede ikke, hvordan man gjorde, men jeg skulle siden komme efter det... og endda få ret så gode karakterer.